

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

№ 14.

Marti 12. Aprilie

1860.

IOANU IUGA.

De mortuis aut nihil aut
verum.

Din Nr. 10 ală Gazetei pьvlikьlь romъnescь avь okazie ne de a kьnoшte nьmaі ne skьrtь, kьmkь днтре vьpьvadіі naцiонііі pьcтpe romъne din Transilvania ce maі aфль vьльль, kapele deпce ne altarьlь еі ші alь omenimeі брешкаре' cъme, че дн реферинцъ кьтрь тогальль averііі cale ce поть сокогі de фьрте kонсидеравїе, пентрькь ачелеаш факь апрьне a тpeia parte din стареа днтреть a vьлї тать de фамилїе. — Нь не дндомїкь кьткь пьvlikьль пьcтpe din афарь ce va интереса de a шгї: Чїне a фость ачель Ioan Iuga, ne kape kончетьденїі сьї дль петрекьрь ла рьнаосьль вечнїкь кь агьта соленїтате шї опьре, кь кьть ce петрече орїкаре днтре чеї маї емїненцїі vьpьvadї аї vьнїі церї?

Este токма vьль пьтpьрь de секьль, de кьндь сьвскрїсьль ce афль днтр'о реферинцъ амїкаvїль шї kордїаль кь рьпосатьль vьpьvatь din a кьрїі vїедь ne пропьнеть a скьте кьтева трьсьрї прївїторь маї vьлїть ла интересьль kоньпнь; токма пентрь ачеста дпсь с'ар пьrea кьткь нь с'ар кьвенї vьлї амїкь a дескpїе vїедь амїкьлїі сьль, ка сь нь трекь de пьртїпїторь днтр'ачеа пентрька сь фїль скьтїть de o асемenea мьстраре, мь воїл мьрїїнїі a еньмьра ньмаї фанте de a ле лїі Ioan Iuga, eapь кpїтїка фантелорь лїі амь сь o kонкpезь кь тотьль сїмьцьлїі de дрептате a лекторїлорь. —

Фамилїа Iuga este зна din ачелеа фамилїїі ромънештїі, ne kape дн секьлїі тpекьдїі ле афльть фїгьрьндь дн історїа патpїеї днтре фpьнташїі попорьлїі, kape дпсь дн зpтареа vьпорь евенїмїнте кь тотьль фатале, a vьпорь decaстpe че тpьптескь ла пьмьнть ne

o naцїe днтреть, днтр'одать дїспарь de ne счепь, ce даль зїтpїі днтр'о днтьпечїме зчїгьторь de снїpїть, de вїртьтеа чївїль шї de тьте сьвенїpїе історїче, пентрька дьпь vьль секьль сьль докь eapьш сь апарь дн мїжлосьль kонпатpїоцїлорь дн a тpeia сьль шї a шептеа семїндїз; фамилїї de ачелеа rare, ne kape ле vezї рьмьрїте шї рьспьндїте прїп Transilvania, Бьнать, Марамьрьшь, Бьковїна, пьпь дн сїпьль Moldovei, пьс-тpьндь ачелеаш tradїцїнїі шї ачелеаш сьвенїpе de фамилїз, de патpїз шї naцїe, пердьть фїндьле ньмаї vьль фель de solidarїтате фамїлїарь, рьмьпьндьле дпсь їнстїнктьль пентрь ачелеаш. Мемьрїї din vьле фамїлїї кьм сьпт Дьпка, Стоїка, Монеа, Кьлїнештїї, Клокоченїї, Мьрьшенїї ш. а. ворь прїчене маї vїне ачестеа обсервьчнїі але пьcтpe. —

Nїmїnї nь maі пьте шгї, п'їнтpe че жькьрїї a ле сорцїї мошьль (тата vьль) аль фpацїлорь Iuga din Брашовь с'а рьпть din фамїлїа лорь повїлїтарь локьїторь дн kонїтатьль Хьнедьорьї шї с'а ашезать ne локьpїле ачестеа. Тьрьвьрїі pелецїосе, сьль cгомотьса organїсьчьне a остьшїмїї de фpонтьерь, сьль сїмплеле їнтepесе kонерцїале днтре Дева шї Брашовь, — фїе фость орїкаре дндешьль стpьмьтpїї, десьлї кь kонтїмьpанїї кьпоскь ne фамїлїа Iuga днтре чеї маї de тpевь kонерсапцїі аї пїадеї пьcтpe.

Ioan Iuga, пькькьть дн апль 1789 шї a фькькьть прїма карїерь de пегьцеторь la каса татьсьль, апої ла Romanь дн Moldova; eapь дьпь мьртеа капьлїі фамїлїеї, ель ка фpателе маї mare a рьмась a фї прїмьлї еї kондькьторь, ажьтать ньмаї de фpатесьть Георгїе, пьпь кьндь дшї ашезарь шї порочїрь ne тоцї чеїлалцї фpьдїнїі аї лорь.

Ioan Iuga ка шї маї тоцї аї сьї kонтїмьpанїї din класа мїжлочїз, ne кьндь ромънїї ньшїі авеа шкьлеле лорь, eapь ла ale алгера еpьл прїїмїдї ньмаї кь mare гpьстате, нь авьсе okazie de ашї кьштїга

штіінде маї пресъсѣ де челе елементаре; днтр'ачеа деселе лї кълъторї дн дерїле де сѣсѣ, прекъм шї о неастъмпърать сете де а конверса къ ѓменї де літере дї кълштїгарь лї о сѣмъ де їдеї сълътѓсе шї практиче; еарь апъме фамїліарїтатеа дн каре се аѓла къ вървадії ка рѓпосадії Бѓдаї, секретарьлѣ дела Тесаарарїатѣ, Dr. Vas. Попѣ, не кълъ ачеста вїедъїсе ла Брашовѣ, адвокатлѣ Молдоваї (тогѣ арделеанѣ ашезатѣ аїчі), Николае Пенч дн Сївїлѣ, тогѣ адвокатѣ, шї къ маї мълдії алдії ромънї къ штіінде, карїї се маї аѓлъ дн вїедъ, дї фортарь характерьлѣ шї дї консоїдарь сїмдїмїн-теле лї націонале атълъ де мълтѣ, дн кълътѣ Іоанѣ Ізга тречеа къ тогѣ дрептълѣ де челѣ дн тълъ днпре тодії ромънїї вълнї дн класа вѣргѣрїеї ромънештїї локале. Дн тогѣ днлсѣ нїмїкѣ нъ днфрѣмсеца маї мълтѣ карак-терьлѣ ачестїї вѣрватѣ къ тотълѣ практикѣ ка сїмдїмїн-теле сале релелїѓсе, алїнїреа пѣтерѓѓе не Ізгъ релел-сеа стрѣвълорѣ сѣї, лъмѣрїтѣ днлсѣ де тогѣ че нъ-мїмѣ вїготерїз шї несѣферїндъ. О днлсѣшїре ачѣста атълъ де парь кїарѣ шї дн зїеле пѓстре каре трекѣ де тїмпнълѣ лъмїнїлорѣ шї алѣ знѣї кълтѣре днпалте. Брашовьлѣ а трекулѣ тогѣдеазна шї маї трече днкѣ дн прївїнда тѣгѣрорѣ копѣсїзїлорѣ сале де челѣ маї вїготѣ дн тогѣ цѣра. Іоан Ізга а рѣшїнатѣ ачѣстѣ о-пїнїзїне дн партеа шї пентрѣ перѣѓна са дн тогѣ кѣр-сълѣ вїедѣї сале. Рѣпосатлѣ а сакрїфїкатѣ мълте шїї дн фолѓсълѣ вїсерїчеї шї ал рїтълїї сѣѣ; тогѓдатѣ днлсѣ авеа днтрѣ нїмїкѣ а'шїї пъне пълтеле сѣѣ дн фрѣптеа лїстелорѣ де ажѣтѓре че с'ар фї черѣтѣ пентрѣ врео вїсерїкѣ де орїче копѣсїзїне крештїлѣ дн Тран-сїванїа.

Днтр'ачеа пої не вомѣ тѣрїдїні а епѣмѣра аїчі пълмаї ачеле фапте лїберале днпїнїте де І. Ізга, каре прївекѣ маї деапрѓѓе фолѓсълѣ шї просперїтатеа ко-релелїонарїлорѣ шї а копнаціоналїлорѣ сѣї. О фачетѣ ачѣста нъ спре лѣзда лѣї, де каре се апѣрасе дн тогѣ вїѣда, чї пълмаї спре а фї дрепдії кѣтрѣ рѣпосадії шї а маї да знѣї ексемплѣ вълнѣ алтора пѓте мълтѣ маї авѣдї декѣтѣ Ізга.

Есте штїїтѣ къ копѣсїзїнеа гр. рѣсѣрїтепъ незнї-тѣ дн Трансїванїа, прїн зрмаре шї жълъгате націѓ-неа че се дїне де ачѣеаш нъ се вълкѣрѣ де нїчї знѣї фелѣ де фондѣрїї векї, сѣѣ де ачелса къ каре с'ар фї днзестратѣ дн венїтѣрїле статълїї; токма пентрѣ ачѣ-ста днлсѣ зрмѣзѣ ка зѣлѣлѣ де а ѓферї шї сакрїфїка дн аверїле партїкїларе сѣ фїе къ атълъ маї фѣрвїпте. І. Ізга с'а сїлїтѣ а корѣспѣнде ачестѣї черїнде дн тогѣ пѣтерїле сале; атълта пълмаї, къ сълѣ ка шї Георгїе Іоан

вѣтрѣнълѣ, ка шї Іос. Ігїанѣ протопопълѣ авеа даїна де а'шїї днфѣмѣра даїїле сале днтр'анѣї секретѣ не-пѣтрѣнѣсѣ, дн кълъ чеї карїї нъ ле кѣпѓштеа де лѓкѣ, нъ се сѣїа а'лѣ карактерїса де аварѣ.

Чеа дн тълъ ѓкасізїне кълдѣ І. Ізга се вълъ дн-демнатѣ а сакрїфїка къ мїїле, і с'а датѣ днпре анії 1827 шї 1833, дн каре періѓдѣ де тїмпнѣ ромънїї Брашовенїї лѓкїторї дн лѣ з н т р л ѣ четъдїї ѓстенїї къ тотълѣ де знѣї прочесѣ фѓрте зрѣѓѓѣ че дѣрѣ маї вїне де анії дозълъчїї днпре еї шї корелелїонарїї лорѣ гречїї шї вългарїї пентрѣ вїсерїка локалѣ, дн челе дн зрмѣ прїн ѓ стрїгѣтѓре пѣдрептате а днпрїенїтѣрїї лорѣ перѣвълдѣ прочесълѣ не ла тогѣ їнстанцеде, про-чесѣ пѣртатѣ маї вѣртѓѣ дн казѣ къ лїмѣва ромънѣ се скѓсесе къ тотълѣ дн ачѣа вїсерїкѣ, авїа 35 фамї-лїї се вълзѣрѣ констрїнсе а се рѣтраѣе къ тотълѣ, а чере воїѣ пентрѣ дескїдерѣа знѣї капеле ромънештїї, а пѣрта знѣї ноѣ прочесѣ фѓрте грѣѣ, а кълпѣра пълмаї дн пълїїле лорѣ ѓ касѣ къ 52 мїї фїорїнїї валѣтѣ де В.; а'шїї форта шї знѣї мїкѣ фондѣ пентрѣ ѓ шкоїлѣ нормалѣ къ дої профѣсорашї. Репартїдїзїнеа че с'а венїтѣ не І. Ізга дн ачѣї анії де пълказѣрїї, трече, дѣкѣ нъ не дншелъмѣ, прѣсте 2000 фр. м. к.

А доза ѓкасізїне і с'а датѣ ла лъпта тогѣ асеме-неа де днвершїзнатѣ порнїгѣ пентрѣ дрептѣрїле грѣ-мїлълїї пѣгѣдеторѣ ромънешкѣ констѣторѣ дн маї вїне де 80 фїрме, прѣфѣкѣтѣ еарьш днтр'анѣї прочесѣ дн-вершїзнатѣ прѣлѣнїїтѣ дела а. 1830 пълъ ла 1848. Репартїдїзїнеа венїтѣ дн ачестѣ прочесѣ не рѣпосатлѣ ажънсе не рѣндѣ ла сѣма де 1200 фр. мон. к. Тогѣ рѣпосатлѣ фѣ дѣстїнатѣ а фаче дн ачѣеаш казѣ дозѣ кълъторїї ла Вїена.

Такеле шкоїастїче а 4—10 ф. м. к., пългїте пѣ фїекарѣ анії пентрѣ кълте 2—3 тїнерї сѣрманїї, прекъм шї колектеле де стїпендїї че се фѣчеа дн тїмпнѣ дн тїмпнѣ дн фавѓреа зпорѣ азїторїї де дрептѣрїї де на-дїзїне ромънїї, дн кѣрсѣ де врео 15 анії нъ се потѣ рѣспїка днтр'ѓ цїфрѣ ротъндѣ, дн казѣ къ ачелеш се фѣчеаѣ маї тогѣдеазна дн секретѣ.

Стареа чеа трїстѣ а дїечесѣї Сївїлълїї днкѣ іа зълкѣтѣ лѣї І. Ізга ла їнїмѣ; атълта пълмаї къ днлсѣлѣ прѣїндеа тогѣдеазна, „ка не тата тѣгѣрорѣ сѣ ѓ ажѣте т ѓ цїї фїїї еї; „атълнчїї,“ адѣѓѣеа Ізге „вѣдїї вѣдеа че воїѣ фаче шї сѣ.“ Къ тогѣ ачѣстеа Ізга копѣрїї ла кълпѣрареа вѣстїмїтелорѣ епїскопештїї ѓ сѣмъ вълнїчї-кѣ, еарь ла кълпѣрареа каселорѣ пентрѣ семїнарїлѣ дїечесанѣ дн а. 1851 пълтѣрѣ 300 фр. м. к. —

Казса династiei ми чеа националь дн ани префа-
черилорѣ да костатѣ престе 2000 фр. м. к.

Дъпъ днкеierea контрактълѣ днтре челе дозъ
комзне пентрѣ клъдѣirea ми днтемеierea каселорѣ
дипнасиале Ioan Igra конѣри динтр'одатъ 1200 фiоринѣ
м. к. (1851).

Ачелаш да фондълѣ професорекъ дете алѣ 1150
фiоринѣ м. к. (1852/3.)

Къндѣ с'ар черчета маѣ деапрѣне протоколеле
сокотелорѣ рѣпосатълѣ ар маѣ еми днкъ ми алте са-
крѣфичѣ; съ фимъ днсъ дндестълацѣ къ ачестѣ естрактѣ,
кареле пентрѣ скопълѣ пострѣ есте преа де ажънсѣ.
Маѣ департе пентрѣ съметеле тестате де дънсѣлѣ дн
фолосѣлѣ пълѣкѣ съ ворвѣскѣ кѣрѣ легатълѣ ми кодичѣ-
лѣлѣ сълѣ, кареле кредемѣ къ токма пентрѣ асекърпerea
съметелорѣ тестате нъ ва фѣ де прѣсосѣ а'лѣ да пълѣчи-
тъцѣ челѣ пълѣнѣ дн арѣкѣлѣлѣ сълѣторѣ деспре фондъ-
рѣле дъсате. — Г. Б.

Moravurile romanului preste totu.

II.

Economi'a; casatori'a; potestatea paren- tiésca la romani.

Romanii tempulu celu pacificu si lu sacrificau
agriculturei, carea erá in mare onóre la densii.
Simplitatea nobile a acelu consuli si dictatori,
cari insii tieneau de cornele plugului, e demna de
tóta laud'a; si numirile a unui Fabiu, Lentulu, Piso
s. a. derivate dela productele de campu sunt dora
mai renumite, celu pucinu mai umane, de catu a
unui Macedonicus, Asiaticus, Creticus asia numiti
dela popórele subjagate de eli. — Dintre inceputu
si indelungu tempu dupa aceea, agrii fura cultivati
fórte bine; barbati mari, d. e. unu Catone scrise
unu opu despre agricultura subtu titulu „de re
rustica.“ Acestu e unu monumentu pretiosu des-
pre gustulu vechiloru romani pentru agricultura.—
Intrandu lucsul, carele derapana tóte, înfipse rana
de móрте si economiei tiereue. Itali'a se implú cu
gradini artificiose; si asia panaa debui sa se im-
porte din Sicili'a si Afric'a. Totusi gustulu vietiei
campene inca nu se stense de totu. Beliducii in-
vingutori aduceau legumi si arbori fructuosi din
Oriente in Itali'a. Multi dинтр'ensii petrecundu in

gradinile loru cele frumoase si uitau de certele din
forulu romanu.

Ordinea, cumpetarea, crutiarea sunt virtutile
economului de tíera; elu nu cunósce moletatea si
escesurile vietiei cetatienesci. Asia fura romanii in
cursu mai de 6 seclii. Celi mai nobili senatori ro-
mani se nevoiau asi castiga faim'a de economi buni
si parenti de familia.

Credinti'a in casatoria fú indelungu timpu pa-
dita cu tóta santitatea. Cativa ani dupa antaniulu
belu punicu censorii aslantu numerulu cetatieniloru
fórte micusioratu, pretinsera dela fiacare juramentu
ca se va casatori, inse cu scopu de a produce si
cresce barbati in folosulu republicei *). — Ce e
dreptu mai mulu tempu fú oprita casatori'a cu fe-
mei straine, sclave ori rudeni de sange, ba chiaru
si incumnatirea generatiuniloru patriciene si ple-
beice; numai dupa mai multe certe si seditiuni prin
legea Canuleja in 444 an. Chr. castigara plebeii
dreptu de a incheia casatorii reciproce cu familii
patriciene.

Barbatulu din cause momentose se putea des-
parti de femeia; inse indelungu tempu nu veni in-
nainte nece unu casu de despartire. Se scrie, ca
unu anume Carviliu fú celu de antaniu, carele si
lapeda mulierea, din cauza ca nu avuse prunci cu
densa, macarca altmintrea o amá. Deaci apoi in
ce mesura se corumpeau moravurile, in aceea me-
sura devenisera si despartirile mai dese. Pentru
asígnrarea posesiuniloru femeniesci in casu de des-
partire, se vediu apoi de neaperata nevolia statori-
rea contracturiloru de casatoria.

E ceva singulariu ca in toti secolii damu pre-
ste unu numeru de fetiore vestale pedepsite pentru
vetamarea votului loru de virginitate perpetua, si
cu tóte aceste in spatiu mai bine de ani 500 nu
vine inainte nece unu casu de divortiu cu tóta re-
lasarea legiloru. Caus'a acestui fenomenu póte de
o parte fú aceea, ca fetiorele vestale erau espuse
tentatiuniloru celoru mai periculose, pre candu de
alta parte uniunea conjugale era scutita si aperata
prin moravurile cele bune.

*) Vedi Clemens d'Histoire générale par Mr.
l'Abbé des Academies de Lyon et Nancy Tome III.
pag. 38.

Matronele romane in cunosciinta si in nobilitatea spiritului intrecura pre matronele grec escilu totu tempulu virtutiei romane, stralucira in Rom'a matrone mari si pline de virtuti. — Aci intre altele, ne aducemu aminte de o Cornelia, mum'a Graciloru, matrona, carea era modelulu virtutiei si alu urbanitatiei, carea presentandusi filii sei la o dama curiosa, amatoria de toaleta, dise: „eaca pretiositatele mele, eaca juvaerele mele.“ O expresiune a-cesta nobile si de mare insemnatate, care avú scopolu de a convingere, ca implinirea detorintiei de muma adeverata, debue se fia cea mai mare desfa-tare pentru o femeia.

Mai tardiu inse cu intrarea coruptiunei, candu escesurile de tota speci'a nu mai aveau margini, intrigile femeiesci si patimile scelerate ale acelora, devenira locomotivulu la cele mai multe seditiuni interne, si multe capetenii de a le statului fura amagite de asemenea femeie, d. e. Antoniu de Cleopatra s. a. m. m.

Potestatea parentiesca era mai ne restrensa. Romanii credeau cumca supunerea domestica e cea mai buna pregatire la supunerea civile. Inse in acestu respectu mersera prea departe; caci filii nu numai ca erau in puterea, ci chiaru si in proprietatea parentiesca, si tat'a avea dreptu pre filii sei ai si vinde ca sclavi si deca ei de cumperatori se liberau, apoi tatalu loru eara i puté vinde a dou'a si a treia ore, ba i puté si ucide, deca faceau ceva ren. Acesta era unu abusu si o estremitate forte trista a potestatiei parentiesci! Atare putere parentiesca domnitoria séu mai bine arbitraria si tiranica se estindea pre tota vietia unui parente, se straplantá asupra tuturoru descendentiloru si se referea atatu la avere catu si la persona. Totusi fiulu prin servitiulu si meritele belice, ori prin deprinderea unei profesii libere putea se-si castige avere propria, si cu emáncipatiunea se finea potestatea parentiesca. Acésta relatiune se apleca si la fiii adoptati.

Tenerimea, si de era independente dela auctoritatea parentiesca, inca se crescea in cea mai mare sigore.

Modestia, cumpetare, iubire de ordine se plantá in anim'a tenerimei atatu prin invetiatura, catu si prin deprindere. Nece deprinderi gimnastice pentru tenerime inca nu lipsiau. Fiitoriulu ceta-

tianu debuia se fia aptu spre tóte; atatu de a serbi patriei sale in tempulu bataiei, catu si alu pabei. — Romanii se nevoliau prin crescere a imprima caracterului semnalulu demnitatiei, eara spiritului a i imprima soliditate; si sentiulu de romanu se nutria si sternia prin infatiosiarea esempleru patriotice. Catra aceste mijlóce, in tempurile mai frumose, se adause si cultur'a sciintifica — nobilitatea prin ajutoriulu sciintieloru frumose.

Blasiu, in 1-a Ianuaru 1860.

Ioane Rusu,
professoru gimnasialu.

Domnule Redactoru!

In Foi'a Dvóstre din 22. Martie Nr. 12 cetiiu unu articulu alu unui romanu venitu dupre titulu seu de sub délulu Gard'a. Refutandu unu articulu din 30. Decembre anulu contenitu, in care D. Romanu combatandu celibatulu, nu-si gasi alte argumente se aduca decatu pre monastirile din Principatele unite dicundu: „Vecinele Principate delar Dunare prin monastirele celea intinate *) séu inclinate ori cum le mai numescu, sunt pline de ómeni dandestia de atata tempu, si locuitorii acelora pamenturi ce au se le multumésca?“ Si fiindca asta dicere are lipsa incatuva de pucina lamurire, pentruca, credu ca sunt multi carii inca nu le cunoscustarea, impregiurarile, faptele bune séu rele a le locuitoriloru loru, din cari unulu e si D. Romanu lipsitu de cunosciinta loru si de delicateti'a ce are debui ca Dluu se poseada; apoi de aceea me grabescu a respunde marginindume numai intr'atata.

D. Romanu precum se vede atrasu fiindu mai multu de manierele si placerile vietiei sociale si restrinsu dela alte cunosciintie, imprósca fora destingere pre tóte cealealalte clasi si dice: Se avemu d. e. pre Angli'a si Germani'a, unde nu-su nece celibi nece calugari si totusi potu serbi de esemplu in privinti'a sciintieloru. E adeveratu. Dar noi avemu dupa cine se ne conformamu, cace sunt alte

*) Eróre de tipariu, cetesce: inchinate (monastiri inchinate, — si pamentene. —) R.

staturi mai civilisate si totuodata consangene cu noi, asia d. e. Francia s'eu cu unu cuventu intregu elementulu romanu. Ear' catu remane in privintia eclesiastica nu ne vomu lua dupre liberala Germania.

Ne tienemu de invetiatur'a lui Christosu si nu de alui Luteru. Avemu legile date de elu si invetiaceii lui, dupre cari a statu, sta si va se sta in veci beserica si ordurile sale. Se lasu acestea si se vinu la dicerea Dnai Romanu, care dice: „pline de ómeni intinati.“ Da óre ce au facutu ei, cum si in ce privintia? E fórte evidente ca au facutu fora de legi si de aceea-su intinati in pecate. In acestu intielesu-i aduce Dn. Romanu ca de argumentu. Deci eu fiindca nu me lasa tempulu a lamuri acestu punctu cum s'ar conveni, totusi aratu ceva pre scurtu.

Tóte monastirile-su fundate de stramosii nostri. Ei leau infrumusetiatu cu nesce dominiuri fórte frumóse, asia catu un'a din monastirile Moldavei si anume Neamtii numera unu venitu anuale de doue millióne lei. Ei déca ar fi vediutu ca acesti ómeni practica vitiulu si neglegu virtutea, apoi nu learu fi datu nimicu. Totu ce eli au datu loru au datu cu conditiuni se faca scoli, spitale si alte bune, ca servirea de Dumnedieu se se pastreze in continu. Din venitululu acestei monastiri se vedu multe bune facute si se voru mai face. Vedemu ridicatu unu spitalu de rangulu primu, una scóla de patru clasi cu profesori bine dotati in tergulu Neamtii. Unu seminaru in insasi monastire ca profesori calugari, unu spitalu pentru bolnavi carii, nepotandu fire folositori atatu statului catu si loru insasi pentru slabirea puteriloru fisice. Asemenea unu spitalu pentru lipsitii de minte, una tipografia avuta si altele pentru cari ei merita lauda. — Cu atatu mai multu si mai mare multumire ar debui se le damu, cu catu eli singuri au fostu carii au potutu capeta o asemenea avere si o au pastratu pene in tempulu de facia, ca ce altumintrea astadi ar fi fostu a le greciloru si nu a le romaniloru.

Catu remane despre intinatiunea loru personale, ad. a calugariloru vedemu: —

1. Metropolitii si episcopii nu ne-au venitu nece din Angli'a, nece din literata Germania, ci toti au esitu din sinulu monastiriloru. Au fostu

si suntu calugari ér' nu casatoriti. Si cati mai sunt si adi sunt totu calugari, caror'a Dn. Romanu nu numai ca nu le póte fi esemplu intru de a placé lui Dumnedieu si publicului, dar' nece macaru ca se póte compara cu eli. Onorabilulu gubernu modernu nu are óre de a multumi calugariloru? Mi se pare ca inca multu. Bugetulu facutu in tempulu ministeriului lui Balasiu argumentéza acésta indestulu. Numerósele spese, acelu mare numeru alu amploiatiloru si dese gratificari óre numai cu propriulu venitu alu statului se facu? Nu, nu! ci si cu alu calugariloru. Tenerimea pre la Parisu si pre la alte universitati se tramite de gubernu totu cu banii calugariloru. Pensiele celea multe totu din avutulu calugariloru se dau.

Ear' catu remane ca va dice cineva ca eli n'au plinitu tóte conditionile cu cari li s'a datu loru avutulu; apoi si eu nu tagadúescu ca eli pre tóte nu leau plinitu, dar' cu tóte aste nu e vin'a loru. Impregiurarile din afara, tempurile celea critice, barbari'a venita de prin vecinatate, influenti'a unora familie lipsite de totu ce e umanu iau impede catu si i-au adusu in asta stare in care-i vedemu. — Cu tóte aste in mediuloculu pericleloru eli au statu si adi transpunu in man'a gubernului unu venitu asia de frumosu, incatu face Romanu trebue se se bucure si se le multumésca*).

Intinati dice D. Rom. Eu carele vietuui mai multu tempu in Moldov'a, visitai fórte adese acelea institute, dar' nu vediui nimicu la eli de care se sep óta scandalisa cineva, decatú D. R. póte se-iscia si se le cunósca mai bine faptele. Dar' curiosu lucru ar fi ca Dnui siedindu sub délulu Gard'a se scia faptele ómeniloru din alte tieri. Asta nu'i atata de miratu pre catu i de cugetatu si de pastratu in memoria, ca délulu Gard'a a emisú din sine unu omu carele se spuna forá se scie faptele ómeniloru ne vediuti de elu, prin urmare i se póte atribui ca elu e in stare a cerca animele si rerun-

*) Asia ar fi, candu n'am fi auditu si de pro-teste, tramise d. e. din Moldova in an. decursu catra Tiarulu, catra patriarchulu Rusiei si alu Tiari-gradului, cerundu ajutoriu atari calugari cu capu cu totu — si protecliune in contra gubernului suptu cuventu, ca acesta seculariséza averile monastiriloru! — R.

chii ómeniloru, calitate, ce toti credemu a o avé
numai finti'a suprema.

In fine, D. Rom., eu nu combatu statulu socia-
le ci din contra'lu aprobezu si fericescu, dar debue
se mai scii pre lunga asta ca Isusu Christosu inal-
tiandu statulu casatorescu la taina n'a condempnatu
nece calugariile, nece celibatulul ci dise: „celu ce
vre si póte se'mi urmeze mie, se'si iee crucea s'a
si se vina dupre mine.“ Si n'a obligatu ca fiacare
se se casatorésca ci a datu libertate ca fiacare ce-
va puté se'si aléga. Intielegundu mai multu putin-
ti'a. Ca conclusia ma adresezu catra Dta si dicu:
iertandumi audaci'a ce am luat-o. Articulu
Dvóstre incatu privesce esenti'a lui e destulu de
neresonabile si lipsitu de tóta politeti'a, si eu nu
voiu a desclide una polemica cu Dta ci se ne con-
servamu pentru unu diariu de caracteru ca Nichi-
percea. Totu una data mi-reservediu dreptulu de
ave mai respunde in asta cestia *).

Blasiu, in 8. Aprile 1860.

R. Filoteiu.

Съ прѣтими́мъ пентрѣ адеверѣ, дрептата ми сѣпи-
чипоа комзнѣ.

Brasiovu, in septimana luminata. Chri-
stosu a inviétu! Fratiloru mici si mari! Concede-
ti'mi acesta cutediare, ca, lasandu de o parte
pretins'a de unii politetia de a ne adresa catra fia-
care dupa rang si titulu, de astadata nu voiu a
me departa de preceptulu Mantuitorului, celu ce ne
dise: „cine vré dintre voi se fia mai mare, se
fia tuturoru sierbu.“ Eara pe ceia cari si voru
intórce facia de catra atare cutezare, voiu astadata
si eu ai numera intre Farisei si carturari, in inima
carora adeveturile esite din dieescu rostul alu Na-
zarenénului nu prindea nici o radacina, de acea a-
menintiarea lea fostu: „Vai! Vóne scl. — Frati-
loru! cate dile mari de inviére am aruncatu
preste umerii nostrii, noi si naintasii nostrii, si to-
tusi vaierarea nóstra s'a facutu stereotipa, ca nu
putemu inainta, ca nu ne putemu scula mai rapede
din letargi'a in care neaduncisera crudimile tempu-
rilor, prin urmare parol'a de rénviere s'ar da nu-
mai ca unu sunetu de dóga, care nu prea produce

*) In altu jurnalul! — R.

resunete. — Dar' strainii ce dicu de noi? Nemuri-
torulu intru aducerea aminte, fostulu gubernatoriu
Ludovicu de Wohlgemut, aflanduse in Pest'a
in pericolulu vietii, tramise caracterisarea popóre-
loru din patriane in trei sententie laconice: cu tarii
insiala Dieu si rege, cu tari sunt neplacaveri (ne-
impacaveri) eara ceilalti in gradulu celu din urma
alu culturai. — Elu ni se adresá la prim'a lui cor-
tenire in Brasiovu cu cuvinte de unu parinte: po-
porulu Dvóstre cata se se redice in massa la cultu-
ra, prin neamanata redicare de scoli, ca n'a aveti
barbati deajunsu. — Pucinu si se comprobá ca cu-
ventele lui era se se faca trupu —, cace neuitatulu
redicá cu spesele statului dóue preparandie pentru
pedagogi, care, de n'ar fi esistatu, n'am fi nici undé
ne aflamu. Eata problem'a nóstra aratata cu dege-
tulu, si numai spiritulu de stricatiune o lasá si o va
mai lasa din vederi. — Au trecutu invieri dupa in-
vieri si noi totu nu mai putemu registra nici unu
anu de atunci încóce intre dile saturnine cu etate
de auru, ca amu si facutu vreunu progresu gigan-
tecu in cultura, in catu se insuflamu respectu si
stima vercarui dreptu judecatoriu despre nesuintie-
le nóstre. — Cetitamu inse peue la satiu atatu priu
jurnale catu si prin brosiuri, candu comiseratiuni,
cum o facú „Religio“, candu degradatiuni, cum in-
ghitiramu — fora se si cutediatu a sufla — din re-
feratulu saimósei brosiuri anonime, — si chiaru si
din jurnalulu „Wiener Neu.“ in care unu cores-
pondente din Clusiu cu ironia si batea jocu si nó-
numia: „profanum vulgus“, care nu se póte insu-
fleti la nici o sapta mare.

E deajunsu a sci, ca intre alte furamu jude-
cati de numitulu corespondente de o materia inerta
cu cuventu, ca singur'a aristocratia a fostu intielegin-
ti'a Ardealului din seculi, care s'a ingrijitu de
institutiuni publice, dar' profanum vulgus, ad. noi,
n'am facutu nimica din ceea ce se numesce insti-
tutiuni in patri'a nóstra si ca prin urmare ar fi se
simu priviti de nula cu tóta precumpanirea cu nu-
merositatea, cace suntemu lipiti de seraci. Mai in-
colo, ca pro anum vulgus, ad. romanii, nici se potu
entusiasma spre binele comunu, pe candu intielegin-
ti'a loru demustrá cu 180 de mii suptscrise pentru
museulu din Clusiu si ca ea cata e, tóta e vietia.
Acésta e o lance rupta preste lasatatea nóstra, si
óre cu dreptu? Noi concedemu, ca intieleginti'a
aristocratic'a avendu si midilóce materiali si unire

striusa între sene p^ote face minuni pentru națiune și patria, deca ea, fiindu de vécuri suprematica, s'a resolutu a da pentru binele publicu și numai a suta parte din crunt'a sudóre a fostiloru loru sclavi, pe candu acestia îndoiositi de sarcinele patriei nu cuteza a'si face o scóla de dómne ajuta, necum a cugeta de institutiuni. — Dar' óre aristocratii au facutu candva vreunu institutu pentru romanu în semn de recunóscere, ca la mulsu și tonsu atatea vécuri? Óre institutele ce le avem noi romanii, catu de pucine sunt', considerandu impregiurarile cele vitrege, nu dau dovada de nobilele nesuintie a le romanului? și de posibilitatea entusiasmarei lui? Brasiovenii romani, o comuna nu o tíera, nu jertfira pentru unu institutu preste una suta mii? Fara entusiasmare și convingere de trebuintiele sale și a le viitorimei se putea face o asemenea viktima nobila? — Dar' astadi avem o întielegintia și mai mare, și credu, ca deajunsu solida, ca se póta dovedi, ca romanulu inca traiesce pentru binele patriei și pentru nobile instituturi de cultura și regenerare, cace ea a doveditu și mai eri prin fapte, ca-si iubesc tronulu, patria și națiunea și e gata a jertfi, suferi și patimi pentru re'nvierea fericirei poporului seu, cu tóte ca între noi ne mustramu cate odata unii pe alții, ca tenerii cei ce se iubescu cu gealusia —

Aideti, se ne imbratiosiamu dara fratiloru unii cu alții spre o aventare invidenda în cultura cu puteri unite! se jertfimu și se facemu tóte pentru fericirea comuna între marginile legei. Intieleginti'a e detetóre de tonu, ea misca pe micu și mare la fapte, jertfe și întreprinderi de comunu folositóre. Avemu tare credintia, ca ve'ti pune devotamentu înaintea altariului comunu, spre a sprijini tóte întreprinderile folositóre; dar' credemu și mai multu, credemu, ca numerositatea nóstra imbraciosinduse unii cu alții, și unindusi jertfirile catu de mici, totu póte dovedi, ca are viétia și se póte însufleti spre orice fapta patriotica, candu e convinsu romanulu, ca nu lucra totu numai în claca, ca în tempii s'a iertati, candu imputatorii mergeau numai la placinte înainte. — —b.

КОРВЪЛЪ *) ШІ МІХАЙЛЪ ВОДЪ **).

Баладъ попъралъ ***).

I.

Корвълъ перъ, маре,
Къ пстере таре,

Пасере зрѣтъ,
Ла фадъ смолитъ, — 1)
Свѣръ ші се перде
Де prin kodpълъ верде,
Де prin мѣнцїи палци
Знде нъ рѣсвадї, 2)
Ші с'а амежатъ
Литрѣ 'н чзпгѣ зскагѣ,
Лн дешертзрї грѣсе
Локзрї зрѣчѣсе,
Къ копачїи парї
Къ апеле марї. 3)

Треї анї тотъ лъкра,
Плн' кѣвѣ-ші фъчеа,
Треї анї 'мі оза,
Треї анї пѣ скѣтеа,
Треї анї 'ї пѣтріа,
Нъ маї адъзѣа,
Ші нъ маї крештеа. 4)

Корвълъ, тригѣ се дъче,
Ші ла пѣ адъче
Търтѣ греа де порчї
Къ поркарїи тоци,
Ші ла пѣ 'ї да,
Пѣї 'ї мѣнка,
Нъ маї адъзѣа,
Ші нъ маї крештеа! 5)

Корвълъ, де мѣнцї,
Мѣшкѣ-ші карнеа вѣз, —
Ші тѣрватъ се дъче,
Ші ла пѣ адъче
Търта греа де ої,
Пѣсторї дин 'напої,
Ші ла пѣ 'ї да,
Пѣї 'ї мѣнка,
Нъ маї адазѣа,
Ші нъ маї крештеа. 6)

Корвълъ де мѣнцї,
Мѣшкѣ-ші карнеа вѣз,
Еаръ ми се дъче
Ші ла пѣ адъче
Търтѣ греа де вої
Бъзъшенї *) де соїз,
Ші вачї ші вїдеї
Марї ші мѣрзѣдеї,
Ші къ пѣсторей,

*) Не ла Рокна възъленї. P.

Ші ла пѣ 'і да,
 Пѣі 'і тѣпка
 Нѣ маі адъѣца,
 Ші нѣ маі крештеа. 7)

Корвэлѣ, спѣриатѣ,
 Свѣръ ка тѣрватѣ,
 Свѣръ 'н сѣсѣ ші 'н жосѣ
 Трѣстѣ ші дѣреросѣ,
 Ші не пѣ 'і ласъ
 Фѣръ сѣктѣ а касъ,
 Кѣчі прѣзі а фѣктѣ,
 Пѣіі п'аѣ крескѣтѣ!

Даръ о фортѣпъ,
 Сѣѣ че паѣва, сѣпъ?!
 Вѣптѣлѣ челѣ тѣрватѣ 8)
 Бате 'нѣоратѣ,
 Сѣфлѣ не'пчетатѣ,
 Чѣпгѣ а доворѣтѣ,
 Шерпеле-а венѣтѣ, 9)
 Кѣвѣлѣ а афлатѣ,
 Пѣіі і-а тѣпкатѣ!

II.

Корвэлѣ негрѣ, маре
 Кѣ пѣтере таре
 Еаръ се 'нгорчеа,
 Не пѣі дѣ плѣпѣа. —
 Дар' елѣ а афлатѣ
 Вѣптѣлѣ челѣ тѣрватѣ,
 Шерпеле дѣфлатѣ,
 Че пѣі а тѣпкатѣ.

Елѣ се 'нвершѣна
 Апоі 'і кѣзма:
 „Сѣ венѣці дѣдатѣ,
 Ла domnѣ ла полатѣ,
 Ла Мѣхаѣлѣ вѣтѣзѣлѣ,
 Ка сѣ'тѣі вѣрсѣ пѣказѣлѣ. 10)

Ші тоці треі плекарѣ, —
 Не Мѣхаѣлѣ афларѣ,
 Корвэлѣ се вѣта,
 Мѣхаѣлѣ аскѣлта:
 „Domn' Мѣрія Та!
 Каре жѣдѣчі царя, —
 Се аі вѣпѣтате
 Ші сѣ'тѣі фачі дрептате,
 Вѣптѣлѣ честѣ тѣрватѣ,
 Кѣвѣлѣ мѣ-а стрѣкатѣ,
 Шерпе вѣлѣстѣматѣ,
 Пѣіі мѣа тѣпкатѣ!“

Вѣптѣлѣ кѣ грѣіа,
 Се десѣвѣнѣа:

„Domn' Мѣрія Та!
 Лѣкрѣлѣ е аша, —
 Корвэлѣ ачестѣ таре
 Е зѣлѣ лотрѣ маре,
 Nim' і-а статѣ дѣп кале, —
 Тѣрпѣ а прѣдатѣ,
 Пѣсторѣ а тѣпкатѣ,
 Гласѣлѣ лорѣ м'а стрѣпсѣ
 Не чѣпгѣ м'а дѣпѣпсѣ,
 Еѣ нѣ-сѣ вѣноватѣ
 Кѣ кѣвѣлѣ-а пѣкатѣ, —
 Шерпе, д'а афлатѣ,
 Пѣіі і-а тѣпкатѣ,
 Еѣ н'ам че се факѣ!“

Шерпеле тѣчеа,
 Фрѣкѣ реа аѣа, —
 Дар' Мѣхаѣлѣ зѣчеа:
 „Azѣі корвэлѣ теѣ!
 Аѣвѣтѣрѣ спѣнѣ еѣ, —
 Жале мѣі де тѣне,
 Дар' п'аі фѣктѣтѣ вѣне,
 Кѣ те-аі ашезатѣ,
 Ші кѣ аі пѣіатѣ,
 Не копачі де-і рарі
 Лѣпгѣ аѣе марі
 Дѣ дешертѣрѣ грѣсе
 Локѣрѣі зрѣчѣсе, —
 Тѣ сѣ те фѣі дѣсѣ,
 Кѣвѣлѣ сѣ'ці фѣі пѣсѣ
 Еарѣ 'н кодѣрѣ маре
 Не тѣпѣціі палѣі таре,
 Ѣнде вѣптѣ нѣ вате,
 Шерпе нѣ стрѣватѣ!“ 11)

Корвэлѣ спѣзратѣ,
 Кѣ д'а жѣдѣкатѣ
 Водѣ Мѣхаѣлѣ,
 Фѣр' де нѣчі о мѣлѣ,
 Дѣп арѣмѣ ловѣа,
 Кѣртеа-і дѣрѣма,
 Тѣте де сѣзѣрма,
 Ла кодѣрѣ свѣрѣпѣдѣ
 — Аша вѣлѣстѣмѣндѣ:
 „Треі вѣкѣрѣі сѣтѣрѣкѣ,
 Пѣнѣ-і рѣдѣкатѣ
 Кѣртеа та чеа палѣтѣ,
 Мѣлѣтѣ маі мѣнѣпнатѣ, —
 Пѣн' непотѣтѣ ва фѣі
 Каре м'а іѣвѣі!“ 12)

(Notеле ворѣ зѣрма. P.)

A. Mărieșescu.